

2980-2806

Dorlion Journal

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar
Vol./Cilt: 3 / Issue/Sayı: 1, June/Haziran 2025, pp./ss. 137-153.

Kitap Değerlendirmesi: Bauman Sosyolojisinde Kader -Bir Kader Sosyolojisi Denemesi-

Book Review: Destiny in Bauman's Sociology -An Essay on the Sociology of Destiny-

Araştırma Makalesi /
Book Review

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
15.11.2024

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
27.06.2025

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
30.06.2025

Dorlion Journal

Şeyda GİRDAP
Yüksek Lisans Öğrencisi,
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü,
Eskişehir, TÜRKİYE.

SCREENED BY

iThenticate®
Professional Plagiarism Prevention

Öz

Kader kavramının din sosyolojisi alanı dâhilinde yeterince ilgi görmediği fikri doğrultusunda Ümit Harun Akkaya tarafından kaleme alınan Bauman Sosyolojisinde Kader -Bir Kader Sosyolojisi Denemesi- adlı eser, kader kavramına Zygmunt Bauman dünyasından hareketle sosyolojik bir bakışın somut örneğini oluşturmaktadır. Bu çalışmada Akkaya'ya ait eserin literatüre kazandırdığı katkılar bağlamında eleştirel bir bakış açısından hareketle incelenmesi hedeflenmektedir. Söz konusu eser nitel araştırma yöntemlerinden hareketle, kader kavramını kavramsal bir incelemeyle ele almanın yanı sıra Bauman'ın zihin dünyasında kazandığı anlamlar üzerinde konuyu derinleştirirken, aynı zamanda Bauman düşüncesinde kader kavramının birey ve toplumdaki konumunu açıklığa kavuşturmaktadır. Bauman sosyolojisinde kader kavramının spesifik konularda çeşitli meselelerle olan ilgisine de değinen yazar, eserinde kavram hakkında Bauman'ın düşünce yapısına ışık tutarken aynı zamanda kader kavramının bilinen anlamlarının ve kavramsal ilişkilerinin dışındaki farklı temalarına dikkat çekerek önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Son olarak kader kavramının çeşitli olaylar ve olgularla ilişkilendirildiği eserin konu ile ilgili yapılacak olan çalışmalara ışık tutacak bir niteliğe sahip olduğu ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Kitap Değerlendirmesi, Kader, Kader Sosyolojisi, Zygmunt Bauman.

Abstract

The book "Bauman Sosyolojisinde Kader -Bir Kader Sosyolojisi Denemesi- (Fate in Bauman's Sociology - An Essay in the Sociology of Fate), written by Ümit Harun Akkaya, stems from the idea that the concept of fate has not received sufficient attention within the field of the sociology of religion. This work offers a concrete example of a sociological perspective on the concept of fate, approached through the intellectual framework of Zygmunt Bauman. The aim of this study is to critically examine Akkaya's work in terms of its contributions to the academic literature. Employing qualitative research methods, the book not only undertakes a conceptual analysis of the notion of fate but also delves into the meanings it acquires within Bauman's intellectual world. Furthermore, it elucidates the position of the concept of fate in

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Girdap, Şeyda. "Kitap Değerlendirmesi: Bauman Sosyolojisinde Kader - Bir Kader Sosyolojisi Denemesi". *Uluslararası Dorlion Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi (DASAD)* 3/1 (Haziran 2025), 137-153.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15749165>

CC BY-NC 4.0 DEED

Bauman's thought in relation to the individual and society. In his work, the author also addresses the relevance of the concept of fate to various specific issues within Bauman's sociology. While shedding light on Bauman's intellectual framework regarding the concept, the author offers a significant perspective by drawing attention to the concept's lesser-known dimensions and its associations beyond conventional meanings and conceptual relationships. Ultimately, it can be stated that the book, by relating the concept of fate to various events and phenomena, possesses the potential to serve as a valuable reference for future studies on the subject.

Keywords: Sociology of Religion, Book Review, Destiny, Sociology of Destiny, Zygmunt Bauman.

Eser Adı: Bauman Sosyolojisinde Kader

-Bir Kader Sosyolojisi Denemesi-

Yazar: Ümit Harun Akkaya

Yayın Yılı: 2022

Yayınevi: İlâhiyât Yayınları

Baskı Sayısı: Birinci Baskı

ISBN Numarası: 978-625-8301-57-01

Sayfa Sayısı: 139

1. GİRİŞ

Kader kavramı toplumda herkes tarafından farklı şekillerde algılanan ve anlamlandırılan olgular arasında yer almaktadır. Bu çalışma, Ümit Harun Akkaya tarafından ele alınan Bauman Sosyolojisinde Kader –Bir Kader Sosyolojisi Denemesi- adlı eseri incelemeyi amaçlamaktadır. Yazar, çalışmasında Bauman tarafından farklı anlam ve bağlamlarda kullanılan kader kavramını sosyolojik bir bakış açısından hareketle incelemekte, Bauman'ın zihin dünyasındaki anlamıyla bireysel ve toplumsal bağlamda irdelemektedir.

Bauman, günlük konuşma dilinde kader kavramını çeşitli şekillerde, anlam ve bağlamlarda kullanmaktadır. Alın yazısı, baht, talih, yazgı bu kullanımlar arasında yer alır. Ona göre kader, günümüzde her ne kadar bireylerin bilgisi ve doğru seçimleriyle yönlendirilebilse de değiştirilemeyen, karşı konulamayan zorunlu bir yaşam inşacıdır. Kader tarafından kendisine sunulan gerçeklikler içerisinde birey, mutlu ya da mutsuz olabilir, sunulana boyun eğebilir ya da mücadeleci bir tavır takınarak esaretinden kurtulmak isteyebilir. Ancak bütün bunlar karşısında gösterdiği davranışlar noktasında ortak kaderle bağlanmış olduğu ötekiye dair sorumluluklarını unutmamalıdır.

Akkaya tarafından kaleme alınan eserin kader sosyolojisine dair önemli bir başvuru kaynağı olduğunu ileri sürmek mümkündür. Söz konusu eser giriş ve sonuç bölümü ile birlikte altı bölüm ve kaynakça dâhil 139 sayfadan oluşmaktadır. Yazar, kader kavramının neliğini ve Bauman'a dair konuları irdelediği birinci bölümün ardından kader konusunu çeşitli kavram ve meselelerle ele almıştır. Kaynakça kısmı incelendiğinde yazarın Zygmunt Bauman'a ait temel kaynakları kendisine referans aldığı tespit edilmiş, başvuru harici kaynakların ise bağlam noktasında konuya uygun seçildiği görülmüştür. Araştırma sırasında yararlanılan kaynakların sosyoloji, psikoloji, dinler tarihi, felsefe, sanat, kelâm gibi alanlarda literal kaynaklar olduğu

görölmekle beraber edebiyat alanındaki eserlerden yapılan alıntılarla çalışmanın zenginleştirildiği görölmektedir.

Etik Beyan: Bu çalışma, tüm etik standartlara uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Bu makalede sunulan bilgi ve bulgular, dürüstlük ve şeffaflık ilkelerine uygun olarak yazıya geçirilmiştir. Araştırmanın her aşamasında bilimsel bütünlük ve objektiflikten ödün verilmemiştir. Ayrıca, bu çalışmada kullanılan tüm kaynaklara uygun şekilde atıf verilmiştir. Araştırma kitap değerlendirmesi olduğundan etik kurul onayı gerekmemektedir.

2. KİTABIN İÇERİĞİNE DAİR

Kitap giriş ve sonuç bölümü ile birlikte altı bölüm ve 139 sayfadan oluşmaktadır. Kitap sırasıyla; “Kader, Dinlerde Kader ve Bauman Düşüncesinde Kader”, “Bauman Düşüncesinde Birey ve Kader”, “Bauman Düşüncesinde Toplum ve Kader”, “Bauman Sosyolojisi Özelinde Kaderle İlgili Çeşitli Meseleler” bölümlerinden oluşmaktadır.

2.1. Giriş Bölümü

Giriş bölümünde yazar, Bauman’ın düşünce dünyasında kader kavramının nasıl şekillendiğine dair okuyucuya ön bilgilendirme sağlayarak, kader kavramının hangi bağlamlarda ele alınacağına dair genel bir değerlendirmede bulunmaktadır. Kader kavramını sosyoloji, psikoloji, sosyal psikoloji açısından inceleyen çeşitli çalışmalara yer vermekle beraber sosyoloji alanında yeterince ilgi görmediği düşüncesine vurgu yapmaktadır. Aynı zamanda Bauman’ın Türkçeye çevrilen eserlerinden yola çıkan yazar, bir kader sosyolojisi denemesi ele alarak kader olgusunu sosyolojik perspektiften hareketle incelemeyi istemekte ve literatüre katkı sunma hedefini okuyucu ile paylaşmaktadır.

Kader kavramının Bauman tarafından kullanımlarına Bauman’ın Türkçeye çevrilen eserlerinden örnekler verilerek bölüm desteklenmiş, kader kavramına dair kapsam dışında tutulan kullanımlara ve isabet ettiği anlamlara yönelik okuyucu bilgilendirilmiştir. Kader, talih, yazgı, alınyazısı, baht gibi kavramlar kapsam içine alınan kavramlarken, şans kavramı Bauman tarafından seküler alanda maddi kazanç temelli kullanıldığı gerekçesiyle kapsam dışında tutulmuştur. Yazar çalışmasında Bauman’ın Türkçeye çevrilen 44 çeviri eserinden yararlandığını, bu eserlerin 36 tanesinin doğrudan Bauman’ın kendisi tarafından kaleme alınan, 8 eserin ise diğer yazarlarla soru cevap niteliğinde oluşturulan eserler olduğuna dikkat çekmektedir.¹ Giriş bölümünde çalışmanın yöntemine dair bilgilendirmenin okuyucuya bölümün en son kısmında aktarılması, çalışmanın kapsamı ve sınırlılıklarının okuyucuya bütünlük içerisinde sunulması ve sınırlılığa dair ön bilgi oluşturması açısından gelecek baskılarda geliştirilmesi gereken hususlar arasında değerlendirilebilir.

2.2. Birinci Bölüm: Kader, Dinlerde Kader ve Bauman Düşüncesinde Kader

Akkaya’ya göre insanlar, kaderi kendi yaşam tecrübeleri ve duygu dünyalarına göre anlamlandırmaktadır. Bu noktada kader kavramının göreceli bir anlama sahip olduğundan

¹ Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisinde Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi* (İstanbul: İlâhiyât Yayınları, 2022), 18.

bahsedilebilir. Aynı zamanda sosyoloji tarafından kaderin esas anlamda dikkate değer olan tarafı toplumdaki inanç, tutum ve davranışlar aracılığıyla yaşam biçiminin özünde yer aldığıdır.² Yazar birinci bölümde ilk olarak kader kavramı ve kapsamında kullanılan diğer kavramları etimolojik açıdan tahlil ederek okuyucunun zihninde kavramın anlam örgüsüne yönelik netlik sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda kader; alınyazısı, yazgı, beklenmedik bir anda farklı bir durumun ortaya çıkması,³ alınyazısı; yazgı, talih, kader,⁴ baht; ilahi irade tarafından toplum için çizilen hayat tarzı, mutluluk,⁵ yazgı; olacak olanları değişmeyecek bir formda düzenleyen doğaüstü güç⁶ şeklinde ifade edilmektedir. Bölümde değinilen fatalizm ve Cebriyye kavramlarının etimolojik tahliline de değinen yazar, her iki kavramın da yazgıcılık ve kadercilik⁷ anlamlarının yanı sıra insanın seçim özgürlüğünü ortadan kaldıran, her şeyin önceden belirlendiğini ve yapılmasının zorunlu olduğunu savunan görüşler olduğunu aktarmaktadır.

Bölümün devamında İslam ve çeşitli dinlerdeki kader inancının altı çizilmiş, kavramın daha iyi anlaşılması noktasında Bauman'ın sosyolojik perspektifi ayrı bir başlık altında ele alınmıştır. İslamiyette kader inancı kültür ve din ekseninde şekillenmektedir. Rızık, ecel, ömür, tevekkül, yazgı, ölüm, kısmet gibi kavramlar kaderin İslami alanda karşılık bulduğu kavramlardır. Kader, İslam öncesi çağlardan günümüze kadar tartışıl原因lanan kavramlardan birisi olmuştur.⁸ Toplumda yaşanan çeşitli sosyal ve siyasal olaylar İslam coğrafyasında farklı görüş ve ekollerin ortaya çıkmasına neden olmuş, İslam dininde mezhepler teşekkül etmiştir. Mutezile, Eş'arî, Mâtürîdî ve fatalist düşüncenin bir temsilcisi olabilecek Cebriyye bu ekoller arasında yer almaktadır. Kader konusu bu mezheplerin toplumdaki konumunu belirlemiştir.

Eser, İslam dininin kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'de kader kavramına dair söylemlere, sözcüğün geçtiği surelerle birlikte değinmektedir. Kader kavramı Kur'an'da, Allah'ın kâinata tayin ettiği ölçü, düzen ve kanunlar; yaratılış, yaşam ve ölüme atıfla ifade edilmiştir. Söz konusu eserin gelecek baskılarında Kur'an-ı Kerim ile beraber, bir karizmatik lider olarak İslam dininin peygamberi Hz. Muhammed'in söz, fiil ve eylemlerinin İslam tasavvurunun oluşmasındaki rolü üzerinde bir değerlendirme ile ilgili bölümde O'nun sünnetindeki kader anlayışına dair de bir perspektif oluşturulması konunun anlamlandırılmasında esere zenginlik katacaktır.

² Akkaya, Bauman Sosyolojisinde Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi, 32.

³ İsmail Parlatır vd. *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 1988), 1148 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisinde Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 33.

⁴ İsmail Parlatır vd. *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 1988), 83 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisinde Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 33.

⁵ İsmail Parlatır vd. *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 1988), 201 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisinde Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 33.

⁶ İsmail Parlatır vd. *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 1988), 2125 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisinde Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 33.

⁷ İsmail Parlatır vd. *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 1988), 390/764. akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisinde Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 33.

⁸ Akkaya, Bauman Sosyolojisinde Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi, 39.

Her dinin kendine ait bir kader tasavvuru bulunmaktadır. Bu bağlamda eserde İslam ve diğer dinler (Yahudilik, Hristiyanlık ve Hint dinleri) sınırlamasıyla kader kavramının çeşitli bağlamlarda değerlendirilmesi söz konusudur. Her din kendi içerisinde kader anlayışını farklı bakış açılarından hareketle ele almaktadır. Bünyesinde bu farklı yaklaşımları barındıran dinlerden birisi Yahudiliktir. Kaderci bir anlayışı takip eden kutsal metinlerinin yanı sıra insanın irade hürriyeti ve özgürlüğüne değinen kesimler ile Yahudilikte kişiye herhangi bir sorumluluk yüklemeyen düşüncenin savunucuları da mevcuttur.⁹ Hristiyanlık ise genel anlamda kaderci inanç sistemine yakındır. Söylemlerinden hareketle kişinin başına gelenlerde kendi iradesinin olmadığına yönelik ibareler mevcuttur. Bununla beraber kader anlayışı ve insanın özgürlüğüne yönelik farklı yaklaşımlardan da söz edilebilir.¹⁰ Özgürlük ve sorumluluk sahibi birey anlayışına vurgu yapan Hint Dinleri¹¹ ise üç din özelinde incelendiğinde Hinduizmde kişinin kaderi doğa yasalarına uyumlu bir hayat sürme ekseninde belirlenmiş alinyazısı olarak değerlendirilmektedir.¹² Budizm’de ise özgürlükçü ve kaderci yaklaşımın her ikisinde kabul görmüştür.¹³

Zygmunt Bauman birey ve toplumla ilişkili pek çok meseleye dair çeşitli görüşler sunan, bakış açısıyla sosyal bilimler alanında önem arz eden sosyologlar arasında yer almaktadır.¹⁴ Çalışmada kendisinin hayatına dair verilen kısa bir bilgilendirme onun görüşlerini yönlendiren faktörleri görme noktasında önem kazanmaktadır. Bauman’ın dünyasında dinin yerinin oldukça hafife alındığı ifade edilmektedir.¹⁵ O, dini insanların kendilerini yetersiz görmelerinden dolayı kutsal bir yardım ve müdahaleye ihtiyaç duymalarıyla ilişkilendirmiş, bu bağlamda da bireysel din sosyolojisi üzerine çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Ancak yazar, bu durumla beraber Bauman’ın çalışmaları incelendiğinde, dine önemli bir yer verdiğine rastlanıldığını ifade etmektedir. Akkaya, Bauman’ın kader kavramına atfettiği anlamları eserlerinden hareketle tespit ederek kader ve yazgı tanımlamalarına yer vermiştir. O, kader ve yazgı arasında net bir ayrım gözeterek değişmeyen, bireyin elinde olmayan ve seçimlerin etki etmediği bir alan olarak kaderi; irade gücünün etkin olduğu, seçimlerin etkin bir şekilde rol aldığı nokta olarak yazgıyı anlamlandırmıştır. Bu bölümde bahsedilen tanımlamaların tek tek eserlerde ele alınması

⁹ Namık Kemal Okumuş, “Ehl-i Kitap İlahiyatında İlahi Takdir Algısının Merkez Parametreleri Üzerine Bazı Tespitler”, *Kelam Araştırmaları* 11/1 (2013), 176 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisi Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 43.

¹⁰ Namık Kemal Okumuş, “Ehl-i Kitap İlahiyatında İlahi Takdir Algısının Merkez Parametreleri Üzerine Bazı Tespitler”, *Kelam Araştırmaları* 11/1 (2013), 189-196. akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisi Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 43.

¹¹ Ayşe Demirel, “Hesse’nin Doğu Dinlerine Yaklaşımı”, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi* 53 (2016), 327 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisi Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 44.

¹² Namık Kemal Okumuş, “Ezelî Yazgı Algısının Kadîm Telakkîleri”, *Marife* 14/2 (2014), 178. akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisi Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 44

¹³ Namık Kemal Okumuş, “Ezelî Yazgı Algısının Kadîm Telakkîleri”, *Marife* 14/2 (2014), 178. akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisi Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 44

¹⁴ Akkaya, *Bauman Sosyolojisi Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 44.

¹⁵ Kees De Groot, “Three Types of Liquid Religion”. *Implicit Religion* 11/3 (2009), 294. akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisi Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 51.

dolayısıyla tekrarlar meydana gelmiş, bu durum konu bütünlüğünün geri planda kalmasına neden olmuştur.

2.3. İkinci Bölüm: Bauman Düşüncesinde Birey ve Kader

İkinci bölüm incelendiğinde Bauman'ın zihin dünyasından hareketle kader kavramının bireylerin hayatında pek çok açıdan değerlendirmeye alındığı görülmektedir. Konuya dair seçilen alt başlıkların okuyucuların hayatında anlam kazanacak şekilde dikkat çekici olması konuya olan ilginin artmasında önem kazanmaktadır. Yazar ilk olarak kader kavramını geçmişten günümüze modernite ve rasyonalite bağlamında ele almaktadır. Bu noktada kader kavramına verilen anlamın geçmişten günümüze zamanla değiştiğini Bauman'ın ifadelerinden hareketle ortaya koymaktadır. Bauman'a göre modern ve modern öncesi zamanın kader anlayışları farklılık arz etmektedir. Modern öncesi dönemde müdahale edilemeyen, sorumluluğun dış etkilere aktarıldığı bir kader anlayışı mevcutken modern dönemde rasyonalitenin etkisi kader anlayışına yansımakta, birey artık mücadele eksenli bir hayat sürerek doğru seçimlerin peşinden koşmak durumunda olduğu bir zaman diliminde yer almaktadır.¹⁶ Akkaya'nın, ele aldığı bu bölümde geçmiş dönemlerde kaderine razı olan birey profiline dair betimlemelere sık sık yer verdiği görülmekte, mükerrer ifadelerin gelecek baskılarda anlatımın akışını sağlama noktasında gözden geçirilmesinin çalışmaya katkıda bulunacağı ifade edilmelidir. Aynı zamanda postmodernite ve modern dönem ayrımı bağlamında Bauman'ın kader anlayışını karşılaştırmalı bir perspektiften aktaran yazar, dönemsel anlamda da kader kavramının anlamlandırılmasına katkıda bulunmakta, değişim-kader ilişkisine olumlu ve olumsuz perspektiften karşılaştırmalı bir yaklaşım sunmaktadır.

Araştırmanın yapılma nedenine dair bir hatırlatmayla yazar, gündelik hayatta karşı karşıya gelinen durumlar bağlamında kader kavramının Bauman'ın eserlerinde olumlu ve olumsuz kullanımlarına yer vermektedir. Bu kullanımlara dair çıkarımda bulunma noktasında Bauman'ın eserlerinden seçilen alıntılarının konunun kapsamına uygun olduğu tespit edilmektedir. “Kaderin getirdiği dertler, kaderin kaprisleri, kaderin darbeleri” şeklindeki kullanımlardan da yola çıkarak çalışmada Bauman'ın gündelik hayatta çoğu zaman kavrama dair olumsuz kullanımların yaygın olduğunu varsaydığı düşüncesine ulaşılmaktadır.

Teslimiyet kavramı kader ile birlikte düşünülebilen kavramlar arasında yer almaktadır. Yazar, Bauman'ın eserlerinden seçtiği alıntılarda Bauman'ın kader ve teslimiyeti ilişkilendirdiğini tespit etmektedir. Seçilen alıntılarının okuyucuda konu hakkında kolaylıkla farkındalık oluşturabileceği gözlemlenmektedir. Yaratıcı karşısında boyun eğme ifadesi olarak nitelendirilen teslimiyet, Bauman'ın çalışmalarında bireyin yaratıcı, doğa, evren gibi üst kuvvetlere ve başına gelenlere boyun eğmesi, teslim olması anlamında kullanılmaktadır. Yazarın çıkarımlarından hareketle kader, Bauman'ın dünyasında teslimiyetin yanı sıra insanı mutlu veya mutsuz eden bir olgu olarak da ifade edilmektedir. Bauman kişinin ancak emeği

¹⁶ Zygmunt Bauman, *Yasa Koyucular ile Yorumcular*, çev. Kemal Atakay (İstanbul: Metis Yayınları, 1996), 24 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisinde Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 61.

ve çabası doğrultusunda kaderin kendisine güleceğini ifade ederken, karşılaştığı problemlerin kaynağını içsel nedenlerde aramanın gerekliliğine vurgu yapmaktadır.¹⁷ Kişi üzerinde olumlu-olumsuz-nötr etki bırakma bağlamıyla Akkaya tarafından kaleme alınan bu bölümde, kader kavramına dair Bauman'ın eserlerinden belirlenen isabetli örnekler bulunmakta, gelecek baskılarda tekrarlanan alıntıların düzenlenmesi ile konunun akıcılığına daha da katkı sağlanacaktır.

Akkaya, toplum genelinde ve birey özelinde oluşan kader algısı ile bireyin karakter ve kimlik kurgulaması arasında önemli bir ilişki olduğunu ifade etmektedir. Bauman'a göre ise seçenekleri kader oluştururken, tercihler karakter tarafından yönlendirilmektedir.¹⁸ Kitapta iki sayfa olarak ele alınan seçenek-kader-karakter ilişkisi bölümü, kader ve karakterin hayata yön veren iki temel etken olduğuna dair benzer ifadelerin kullanılmasıyla tamamlanmaktadır.

Bauman, kader düşüncesinde güvenlik ve özgürlük ikilemini gündeme getirmektedir. Bauman'a göre özgürlük birey için en üstün değerdir. Bu noktada özgürlük ve güven arasında uzlaşma sağlanamamaktadır. Ona göre güvenlik, özgürlüğü saf dışı bırakan bir değerdir. Güvenlik-özgürlük arasındaki seçim bireyler tarafından genellikle güvenlik için daha az özgürlüğün seçimiyle görünür olmaktadır.¹⁹ Yazar, Bauman'ın öne sürdüğü bu kabule, kişinin kendi iradesiyle yaptığı tercihin birey için rahatsızlık oluşturmayacağına dair görüş belirtmektedir.

Eserden hareketle Bauman'ın kader düşüncesinin ortak kader anlayışı temeli üzerine inşa edildiği görülmektedir. Eserlerinde “ortak kader” ve “kader ortaklığı” kavramlarına sıkça yer veren Bauman'a göre insanlar, ortak kaderleriyle birbirlerine isteyerek ya da istemeyerek bağlanmaktadır. Bunun sonucunda da ortak sorumluluklar doğmaktadır.²⁰ Modern ve modern öncesi dönemle karşılaştırmalar yaparak açıklamalarda bulunan Bauman, günümüzde ortak kader inancından uzaklaşılan bir yaşamın hâkim olduğunu belirtmektedir.²¹

Kaderin esaretinden kaçmak, kadere meydan okumak, kadere karşı durmak modern toplumlarda insanın kadere karşı tutumunun bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Kitabın ilgili bölümünde Bauman'ın bu konudaki görüşlerine genel bir değerlendirme sunulmuştur. Yapılan değerlendirme ile Bauman'ın günümüzün ilerleyen teknolojik gelişmeler aracılığıyla tehdit oluşturan tehlikelerin bireylerin dikkatlerini kolaylıkla

¹⁷ Zygmunt Bauman, *Ahlaki Körlük, Akışkan Modernlikte Duyarlılığın Yitimi*, çev. Akın Emre Pilgir (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2020), 70 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisi Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 61.

¹⁸ Zygmunt Bauman, *Akışkan Modern Dünyadan 44 Mektup* çev. Pelin Sıral (İstanbul: Habitus Yayıncılık, 2014), 50 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisi Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 74.

¹⁹ Zygmunt Bauman, *Etiğin Tüketiciler Dünyasında Bir Şansı Var mı?* çev. Funda Çoban - İnci Katırcı (Ankara: De Ki Basım Yayım, 2010), 103 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisi Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 76.

²⁰ Zygmunt Bauman, *Özgürlük*, çev. Kübra Eren (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016), 156 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisi Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 77.

²¹ Zygmunt Bauman, *Azınlığın Zenginliği Hepimizin Çıkarına mıdır?*, çev. Hakan Keser (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2017), 163 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisi Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 78.

çekebildiği, bu durumlara karşı bireyin teslimiyet yerine mücadele ile karşılık verdiği görüşüne ulaşılmaktadır.

Kader kavramına Bauman'ın eserlerinde pek çok anlam atfedildiği görülmektedir. Kavramın bahtsızlık, talihsizlik, yol, hedef, nihai son gibi anlamlarda kullanıldığı görülmektedir. Kader, gündelik hayatta istenmeyen, zorlayıcı ve rahatsız edici durumların ifadesi olarak bahtsızlık ve talihsizlik olarak ifade edilebilmektedir. Aynı zamanda bir hedefin zaruriliğinin göstergesi olarak nihai olarak ulaşılması gereken sonuç olarak kullanıldığı görülmektedir. Kitapta "bahtsızlık" alt başlığı altında değerlendirilen bölüm, konunun devamında yer alan "kader kurbanı olmak" alt başlığı kapsamında yapılan değerlendirmelere alt yapı oluştururken aynı zamanda benzer çıkarımlar dolayısıyla tek başlıkta değerlendirilmesi gelecek baskılarda dikkate alınabilecek hususlar arasında değerlendirilebilir.

Günümüzde her şeyin akışkan bir şekilde yaşandığı toplumunda kimlik, önemli bir mesele olarak görülmektedir. Modernitenin ilk dönemlerinden günümüze kimlik algısının da değişime uğradığı görülmektedir. Bauman, bireylerin kendileri için inşa edilen kimliklere doğdukları zamanlardan artık kimlik algısının toplum içerisinde çözülmeye başladığı günümüz akışkan toplumundan bahsetmektedir.²² Ona göre bireylerde, geleneksel toplumda seçimi olmaksızın kaderinin bir parçası olarak taşıdığı kimlik algısı mevcutken günümüzde bireyin kendi inşa ettiği bir kimlik anlayışı olmak zorundadır.

Bauman'a göre birey, kader ve karakterini yaratmada özgürlüğe sahiptir. Kaderini yönlendirebilecek yetiler, dünyaya geldiği andan itibaren kendisinde hazır bulunur.²³ Kaderi yaratma süreci, bireyin genellikle kendisine en uygun ve az zarar verecek şekilde tercihlerini yönlendirdiği bir süreçtir. Kader doğru soruları sorma aracılığıyla yönetilebilir ve yönlendirilebilir.²⁴ Doğru akıl yürütmeler, doğru yaşam tecrübelerine ulaşmada rehberlik eder. Bazı bireyler kolaylıkla bu süreci deneyimlerken bazıları ise tecrübeli bir kişinin yol göstericiliğine ihtiyaç duymaktadır.

İnsanın kaderinin şekillendirdiği, seçme özgürlüğünün bulunmadığı birtakım zorunlulukları mevcuttur. Kişinin içerisine doğmuş olduğu coğrafi, ekonomik, kültürel ve toplumsal koşullar bu durumun en belirgin örneklerindendir. Bauman'a göre bütün bu etkenler bireyi çocukluk döneminden başlayarak şekillendirmektedir. Özellikle kültür bizim ait olduğumuz bir alan olarak etrafımızı çepeçevre kuşatmaktadır. Kişinin tercihleri üzerinde de oldukça etkili olmaktadır.

²² Zygmunt Bauman, *Yaşam Sanatı*, çev. Akın Sarı (İstanbul: Versus Kitap, 2011), 25 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisinde Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 83.

²³ Zygmunt Bauman – Keith Tester, *Zygmunt Bauman İle Söyleşiler*, çev. Mesut Hazır (Ankara: Heretik Yayınları, 2017), 126 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisinde Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 86.

²⁴ Zygmunt Bauman, *Cemaatler, Güvenli Olmayan Bir Dünyada Güvenlik Arayışı*, çev. Nurdan Soysal (İstanbul: Say Yayınları, 2016), 11 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisinde Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 87.

Bauman eserlerinde eşitsizlik üzerine inşa edilen anlayışa da eleştirilerde bulunmaktadır. Ona göre toplumda talihli ve talihsiz olmak üzere iki kesim bulunmaktadır. Talihli azınlık olarak adlandırdığı kesim korunan hak ve yaşam standartları ile talihsiz çoğunluğu etkisi altına almaktadır.²⁵ Onların ellerinde bulunan zenginlikler, dışarıya karşı ördükleri duvarlar neticesinde kendilerinin dışında olan ötekiler için sınırlanmaların bir ifadesidir. O, bu sınırlamaları Amerikalı halk üzerinden ifade etmektedir. Ona göre ılımlı, muhafazakâr ve cumhuriyetçi olan kesim, talihli azınlığın bir görünümü olarak yoksulları suçlama hakkına sahip olduğunu düşünmektedir. Talihsiz ve yoksul olanın öteki olarak görülmesinde bir sakınca olmadığı düşüncesi hâkimdir. Bauman ise kendini eşitsizliğe dayanan bu anlayışın karşısında tarafını talihsiz çoğunluktan yana seçmektedir.

Bauman'ın çalışmalarında birey seçimleri noktasında fiili birey ve yasal birey olmak üzere iki şekilde sınıflandırılmaktadır. Fiili bireyler kendi kaderlerini bizzat kendileri yöneten bireyleri ifade ederken yasal bireyler, kendilerinden başkasının yapamayacağı gerekçeyle sorunlarını oyunbazlıkla çözmeleri söylenen bireylerdir. Bu iki sınıflandırma arasında derin bir mesafe bulunur. Yasal bireyler, fiili birey olmak için çeşitli çabalar sarfederler. Ancak Bauman'a göre bu çaba boş bir çabadır.²⁶

Bauman'ın kader tasavvurunun toplumdaki ortak yaşayışlara dayalı olduğu ifade edilebilir. Ona göre bireyin yaptığı her davranış, bir başkasının kaderine bağlılık oluşturmakta, karşılıklı sorumluluklar ortaya çıkmaktadır.²⁷ Bu noktada kişi özgür seçimlerini yaparken ötekinin kaderini düşünmek durumundadır. Empati ve duygudaşlık, ötekinin kaderini anlama ve inşa etmede önemli bir ölçektir. Bu ölçeğe dikkat etmeden gerçekleştirilen fiiller ciddi bir toplumsal sorunun habercisidir.

Bauman'a göre içinde bulunduğumuz dönem akışkanlıkla ifade edilmektedir. Belirlilik, kesinlik ve süreklilik bu dönemde çok az bir oranda gözlemlenmektedir. Değişimlerin hızlı olduğu, bireyselleşmenin yoğun gözlemlendiği uyumun azaldığı bir çağdır. Korkuların fazla olduğu bu dönem gelenekteki kaderin çizdiği çizginin dışına çıkıldığı, güvence ve kesinlikten oldukça uzaktır. Bu dönemde ortak kader anlayışında kırılmalar meydana gelmiş, bireyselleşmenin de etkisiyle kader ayrılığına teşvik eden kurumlar yaygınlaşmıştır.

Yazar bu bölümde kader kavramının bireyle olan ilişkisi ile bağlantı kurarak Zygmunt Bauman tarafından çeşitli konularda hangi bağlamlarda kullanıldığını, eserlerindeki ifadelerinden hareketle değerlendirmeye almıştır. Bölüm, konunun daha iyi anlaşılması noktasında çalışmanın en dikkate değer bölümleri arasında yer almaktadır. Bölümün bireyin kendi sosyal ve psikolojik dünyasını anlamlandırmada ve şekillendirmede başvurabileceği,

²⁵ Zygmunt Bauman, *Iskarta Hayatlar: Modernite ve Safraları*, çev. Osman Yener (İstanbul: Can Yayınları, 2018), 133 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisi Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 91.

²⁶ Zygmunt Bauman, *Özgürlük*, çev. Osman Yener, 78 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisi Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 93.

²⁷ Zygmunt Bauman, *Ölümlülük, Ölümsüzlük ve Diğer Hayat Stratejileri*, çev. I. Ergüden (İstanbul: Versus Kitap, 2012), 248 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisi Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 94.

bireysel alandaki kader kabullerine yönelik soru ve anlam karmaşalarına cevap bulabilebileceği önemli bir başvuru kaynağı olduğu ileri sürülebilir.

2.4. Üçüncü Bölüm: Bauman Düşüncesinde Toplum ve Kader

Kitabın üçüncü bölümü dikkate alındığında Bauman düşüncesinde kaderin doğrudan toplum ile olan ilişkisinin ele alındığı görülmektedir. Bauman sosyolojisinde bireyselleşme, kültür, din ve inançlar bireyi şekillendiren toplumsal gerçeklikler arasında yer almaktadır. Günümüzün akışkan dünyasını hâkimiyeti altına alan bireyselleşme, bireyin kaçamayacağı bir kaderdir. Kültür, insanın karşısına dünyaya geldiği andan itibaren karşı koyamayacağı bir gerçeklik olarak çıkar. Din ve inanç sistemleri ise bireylerin üzerinde norm ve yasaklarıyla söz sahibidir. Bu bağlamda toplumun, içinde barındırdığı unsurlarla bireyi çepeçevre kuşattığı ve şekillendirdiği rahatlıkla ifade edilebilir.

Yazar birey, sınıf ve toplumun kader birlikteliğine Bauman'ın ortak kader anlayışı ekseninde tekrar yer vermektedir. Toplum içerisinde bireyler davranışları neticesinde ötekine karşı sorumludur. Bu sorumluluk öteki ile aramızda kopmayan bir bağın oluşumuna neden olur. Bauman alt-orta ve üst sınıflar üzerinden toplumsal eşitliğe bakış açısı sunar. Ona göre üst sınıflar yerini koruma adına herhangi bir çaba göstermezler, alt sınıflar ise talihizliklerinden dolayı edilgen hale geldiklerinden bu talihisizlikten kurtulmak adına herhangi bir girişimde bulunmazlar. Orta sınıflar ise bir ara formdur. Onlar en çok baskı altında olan, mutsuzluk ve ellerindekileri kaybetme korkusuyla yaşayan sınıftır.²⁸ Bu sınıfsal farklılıklar bireyin hayat tarzını ve düşünce şekillerini etkilemekte, kader anlayışlarını şekillendirmektedir. Bu noktada kaçınılamayan bir kader ortaklığı ortaya çıkmaktadır.

Bauman'a göre insanlar birbirine karşı sorumlulukları olmaları nedeniyle ortak bir kadere bağlanırlar. Bununla ilişkili olarak Bauman, millet ve devlet ilişkisine değinmekte, milletin tüm hesap ve çıkarların üzerinde olduğuna işaret etmektedir. Millet, ulus veya toplum bireyin ortak kaderini belirleyen ve etkileyen yapılardır. Milletin birliği ortak kader oluşturarak çıkarlara anlam vermektedir. Milli devlette bu noktada milleti temsil etme, onun yerine söylemlerde bulunma adına itaat bekler, aynı zamanda başka amaçlara hizmet etmeyen bir değerdir.²⁹ Yahudiler bağlamında ortak kadere vurgu yapan Bauman, yaşadıkları tepeden bakma ve küçük görme stratejilerinin kaçınılmaz bir ortak kaderin sonucu olduğuna işaret etmektedir. Bauman, ortak kaderlerde meydana gelecek ani değişimlere karşı öngörü geliştirmeye de değinmekte, bu durumun zor olduğuna dikkat çekmektedir.³⁰

Bauman'ın kaderle ilişkilendirdiği bir diğer konu devlettir. O, devlet anlayışını sosyal devlet ile ilişkilendirerek inşa eder, bireyle ilgisini farklı bağlamlarda inceler. Ona göre sosyal

²⁸ Zygmunt Bauman, *Yaşam Sanatı*, çev. Akın Sarı, 72 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisinde Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 107.

²⁹ Zygmunt Bauman, *Europe, An Unfinished Adventure* (United Kingdom: Polity Press, 2004), 189 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisinde Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 108.

³⁰ Zygmunt Bauman, *Modernlik ve Müphemlik*, çev. İsmail Türkmen, (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2014), 179 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisinde Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 109.

devlet, talihsizlikler karşısında bir güvence,³¹ Avrupa ve Amerika'yı etkisi altına alan Büyük Buhran karşısında duyulan korkuya yönelik gerçekleştirilen bir saldırının ifadesidir.³² Toplum tarafından benimsenen müşterek sigortanın savunucusudur, talihsizliklere karşı güçtür. Temelinde talihsizliklere karşı yurttaşları koruma görevi vardır. Kişinin talihsizliğini/yoksulluğunu belirleyen kişisel bir tercihin olduğundan, bu tercihin ise siyasi alanla ilişkili olduğundan bahseder.

2.5. Dördüncü Bölüm: Bauman Sosyolojisi Özelinde Kaderle İlgili Çeşitli Meseleler

Eserin son bölümü olan dördüncü bölümde, önceki bölümlerde birey ve toplum bağlamında kader algısı hakkında oluşturulan genel bir tablonun ardından daha özelde çeşitli meselelere değinilmektedir. Bu bölümde kader, Bauman sosyolojisinde bilgi, karşı konulamamazlık ve zorlayıcılık, belirsizlik ve öngörülebilirlik, birey ve toplumu etkilemesi yönüyle piyasa, kötü ve hatalı olma bağlamında ve son olarak insan, olay ve olgunun sonu olması ile ilişkili bir mesele olarak ele alınmıştır.

Bauman'a göre kader üzerinde hâkimiyet bilgi aracılığıyla kurulabilir, kaderi kontrol altına alma noktasında bilgi ve bilgelik önemli bir konumdadır. Birey bilgisi aracılığıyla doğru seçimler yaparak kaderini şekillendirebilir.³³ Doğru seçimler ancak bilgi ve donanımın artmasıyla yapılabilir. Aksi takdirde birey endişe ve sorunlar karşısında yenik düşecektir. Bireyler bazı unsurlar karşısında kaderin zorlayıcılığına karşı koyamamaktadır. Cinsiyet, ırk, anne-baba, kültür vb. bu unsurlar arasında yer almaktadır. Ancak Bauman'a göre bu unsurlara karşı birey çıkmaza girdiğinde ortak kaderden ve dayanışmadan güç alarak bu çıkmazları aşabilir.³⁴

Geçmişte yaşamı ön görebilmek, başa gelecek olaylara tedbir alabilmek adına çeşitli arayışlara başvurulduğu gibi günümüzde de bu arayışlar devam etmektedir. Ancak kaderin ön görülemeyen boyutu, yaşamda meydana gelecek olayların belirsizliğine neden olmaktadır.³⁵ Aynı zamanda Bauman'a göre kader, piyasanın ve toplumdaki üst ekonomik etkenlerin yönlendirdiği bir olgudur. Sosyal devletin sahip olduğu bütün misyonlar bu yönlendirmeden etkilenir, toplumdaki talihli azınlık ve talihsiz çoğunluğu etkisi altına alır.³⁶ Yazar son olarak bölümün son iki alt başlığında Bauman'ın kader kavramını bazen hatalı, kötü, yanlış

³¹ Zygmunt Bauman, *Etiğin Tüketiciler Dünyasında Bir Şansı Var mı?* çev. Funda Çoban - İnci Katırcı 120 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisinde Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 110.

³² Zygmunt Bauman, *Ahlaki Körlük, Akışkan Modernlikte Duyarlılığın Yitimi*. çev. Akın Emre Pilgir, 59 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisinde Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 111.

³³ Zygmunt Bauman, *Ahlaki Körlük, Akışkan Modernlikte Duyarlılığın Yitimi*. çev. Akın Emre Pilgir, 198 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisinde Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 115.

³⁴ Zygmunt Bauman, *Bireyselleşmiş Toplum*, çev. Yavuz Alogan, (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2015), 147 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisinde Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 117.

³⁵ Zygmunt Bauman, *Akışkan Modern Toplumda Kültür*, çev. İhsan Çapcıoğlu - Fatih Ömek (Ankara: Atıf Yayınları, 2015), 77 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisinde Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 120.

³⁶ Zygmunt Bauman, *Ahlaki Körlük, Akışkan Modernlikte Duyarlılığın Yitimi*. çev. Akın Emre Pilgir, 68 akt. Ümit Harun Akkaya, *Bauman Sosyolojisinde Kader Bir Kader Sosyolojisi Denemesi*, 121.

anlamlarında bazen de sosyolojik-sosyal psikolojik bir anlam dışında bir bağlama dayanmaksızın sıklıkla kullandığını ifade etmektedir.

Bölüm, karşı konulamamazlık, zorlayıcılık ve belirsiz-öngörülebilir olma yönü ile birey kader ilişkisini ele alan ikinci bölümü destekler ve açıklar nitelikte kaleme alınmıştır. Bu noktada kaleme alınan bölümün, Bauman'ın kader kavramına toplumsal ve bireysel açıdan getirdiği anlamın yanı sıra kavramı çeşitli alanlarla ilişkilendirmesi yönüyle düşünce dünyasındaki derin manaya sahip olduğuna dair fikrin doğruluğunu gösterme açısından önem arz ettiği görülmektedir.

2.6. Sonuç Bölümü

Sonuç bölümünde çalışmanın ulaştığı sonuçlar bir bütün olarak okuyucuya aktarılmış önemli değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bauman'ın çalışmalarında rastgele bir anlamda kader kavramını kullanmadığı, çalışmalarında önemli bir mesele olarak ele aldığı ifade edilmektedir. Zygmunt Bauman'ın görüşlerinden hareketle yazarın bulgularından oluşan sonuç bölümünde kaderin insan hayatının merkezinde yer alarak yaşamında karşılaştığı olayları anlamlandırmada önemli bir rol oynadığı ve yapılacak olan çalışmalara katkı sunması bakımından önerilerde bulunulduğu görülmektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Ümit Harun Akkaya tarafından kaleme alınan Bauman Sosyolojisinde Kader –Bir Kader Sosyolojisi- adlı eser, kader kavramını Bauman'ın sosyolojik tahayyülü çerçevesinde çok boyutlu olarak ele almıştır. Kader kavramının birey ve toplum bağlamıyla ele alındığı kitapta, Bauman'ın kader anlayışının modernite ve postmodernite ışığında şekillenen bireysel özgürlük, toplumsal sorumluluk, ortak kader gibi temalar üzerinden incelendiği görülmektedir. Kader kavramının Bauman'ın zihin dünyasında rastgele veya yüzeysel bir kavram olmanın aksine insan hayatının merkezinde bulunan, bireyin kimlik inşası, özgürlük arayışı ve toplumsal bağlarla sosyolojik bir mesele olduğu çalışmanın sonucunda ortaya konmuştur.

Modern öncesi ve modern dönem kader anlayışı karşılaştırmalarıyla Bauman, bireyin kader karşısında edilgen bir nesne konumundan çıkıp rasyonel tercih ve mücadele sürecinin aktörü haline geldiğini göstermektedir. Ancak bu noktada bireyin özgürlüğünün sınırsız olduğunu da söylemek mümkün görünmemektedir. Güvenlik-özgürlük ikilemi, piyasa ve ekonomik güç dengeleri gibi faktörler bireyin özgürlük alanını sınırlayarak kaderin yalnızca insanın kendi iradesine bağlı olmasına engel olmaktadır. Bu bağlamda Bauman'ın “ortak kader” tasavvuru bireylerin birbirlerine karşılıklı sorumluluklarını ve toplumsal bağlılıklarını vurgulayarak onun düşüncesinde önemli bir konuma sahip olmaktadır.

Bauman'a göre akışkan toplum kavramı bağlamında kimlik ve kader sürekli ve yeniden inşa sürecindedir. Bireyler, toplumsal ve kültürel etkenler, ekonomik koşullar ve sosyal sınıf farklılıkları ile şekillenmektedir. Bu noktada onun tasavvurunda kader, eşitsizlik, talihsizlik ve toplumsal dışlanma ile yakından ilişkili olarak ayrıntılı bir biçimde ele alınmakta,

bireylerin kaderini anlamlandırma sürecinde sınıfsal ve kültürel faktörlerin belirleyici olduğuna işaret edilmektedir.

Çalışmanın son bölümünde değinilen bilgi, karşı konulamamazlık ve öngörülebilirlik gibi kavramlar, kaderin bireysel ve toplumsal olarak karmaşık ve çok boyutlu olduğunu ortaya koymaktadır. Kader üzerinde bilgi ve bilgelik aracılığı ile kısmî bir hâkimiyet kurulabileceğini düşünen Bauman, günümüzün riskler ve belirsizliklerle dolu olan akışkan toplum şartlarında bireylerin stratejik bir şekilde karar alma süreçlerine ışık tutmaktadır.

Çalışmada Bauman'ın kader tasavvuruna farklı açılardan yaklaşılması, kader kavramının statik değil tarihsel ve kültürel bağlam ekseninde değişen dinamik bir olgu olduğunu göstermektedir. Bauman, kendine has sosyolojik perspektifi ile bireysel özgürlük ve toplumsal sorumluluk arasında denge kurarak kader kavramını yeniden yorumlamakta; böylece sosyoloji alanında kader kavramı üzerinde yeni tartışma zeminleri oluşturmaktadır. Ancak Bauman'ın eserlerinde kader kavramının zaman zaman farklı anlam ve bağlamlarda kullanılması ve kavram hakkında net bir tanım yapılmasını zorlaştırması, akademik çalışmalarda kavramsal netlik ihtiyacını beraberinde getirmektedir.

Modernite sonrası akışkan toplumda kader algısı ve bireyin kimlik inşasının sürekli olarak değişim ve belirsizlik sürecinde olması, günümüz sosyolojisi açısından önemli araştırma alanlarına kapı aralamaktadır. Bu noktada Bauman'ın birey-toplum-gerçeklik üçgeninde kader anlayışı, psikoloji, sosyal politika ve kültürel alanlarda yapılacak interdisipliner çalışmalara temel oluşturabilir.

Genel bir çıkarımla kader kavramına dair sosyolojik bir yaklaşımın yetersiz olduğu fikrinden yola çıkarak literatüre katkıda bulunmayı hedefleyen Ümit Harun Akkaya tarafından kaleme alınan bu çalışmanın, amacına ulaştığı söylenebilir. Çalışmanın titizlikle yapıldığı görülmektedir. Eserde tercih edilen akıcı üslup ve sâde dil kullanımı, okuyucuya anlaşılabilir ve kolay bir okuma imkânı tanımıştır. Eser, Bauman'ın kader anlayışına yönelik kapsamlı bir içerik barındırmaktadır.

İçeriklere dair başlıkların kapsamlı tutumdan hareketle özenle seçildiği görülmektedir. Değerlendirme içeriğinde belirtildiği üzere bazı başlıkların bir arada değerlendirilmesi hususu dikkate alındığında eserin bütünlüğünün daha da korunacağına inanılmaktadır. Kader sosyolojisine dair yapılacak olan çalışmalara öncülük etme, katkı sağlama ve yol gösterici olması yönüyle eserin ilgililerine ve mevcut literatüre önemli bir kazanım olduğunu ifade etmek gerekmektedir.

Çalışma doğrultusunda kader kavramına dair ele alınan veriler doğrultusunda Bauman'ın;

- Kader kavramını eserlerinde farklı şekil ve bağlamlarda kullanması, kavrama dair netlik problemini ortaya çıkarmaktadır. Kavramın netleştirilme ihtiyacının karşılanması konusunda gelecek çalışmalarda Bauman'ın kader anlayışının kavramsal

ve sistematik bir biçimde incelenmesi ve tanımlanması literatüre önemli bir katkı sağlayacaktır.

- Eşitsizlik ve talihsizlik kavramı üzerine analizleri, kader kavramının sosyo-ekonomik boyutta derinlemesine bir araştırma gerekliliğini beraberinde getirmektedir. Bu alanda ampirik çalışmalar ve karşılıklı sosyolojik araştırmalar yapılabilir.
- Akışkan toplum teorisi temelinde günümüz toplumlarında kimlik inşası ve kader algısındaki değişim süreçleri incelenerek bireylerin psiko-sosyal deneyimleri üzerine nitel araştırmalar yapılabilir.
- Ortak kader kavramı, günümüzün toplumsal problemlerine karşın kolektif çözümler geliştirme adına önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bu nedenle politika yapıcılar ve sosyal hareketler tarafından ortak kader kavramının daha aktif kullanımı sağlanabilir.
- Fiili birey ve yasal birey ayrımı doğrultusunda bireyin kader üzerindeki rolü ve toplumsal yapı ile ilişkisini konu edinen çalışmalar yapılabilir.

Yazarlık Katkısı

Araştırma tek yazarlı olarak çıkar çatışmasından uzak bir şekilde yürütülmüştür.

Etik Kurul Beyanı

Bu çalışma, tüm etik standartlara uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Bu makalede sunulan bilgi ve bulgular, dürüstlük ve şeffaflık ilkelerine uygun olarak yazıya geçirilmiştir. Araştırmanın her aşamasında bilimsel bütünlük ve objektiflikten ödün verilmemiştir. Ayrıca, bu çalışmada kullanılan tüm kaynaklara uygun şekilde atıf verilmiştir. Araştırma kitap değerlendirmesi olduğundan etik kurul onayı gerekmemektedir.

Teşekkür

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında destekleyici ve teşvik edici tutumlarıyla beni cesaretlendiren sayın Doç. Dr. Yılmaz ARI hocama teşekkürü borç bilirim.

İTHAF / DEDICATION / إهداء

Bu makale, İsrail'in Gazze'deki üniversitelere, okullara, hastanelere, mülteci kamplarına, evlere, camilere ve kiliselere düzenlediği vahşi, barbar, insanlık ve hukuk dışı saldırıları nedeniyle hayatını kaybeden bilim insanları, öğrenciler, sağlık çalışanları, din adamları, gazeteciler, bebekler, çocuklar ve masum sivillere ithaf edilmiştir. İsrail'in iki milyondan fazla Gazzeliyi evlerinden ve topraklarından sürgün etmek istemesi insanlık dışıdır. İsrail'in uluslararası hukuka, insan hak ve hürriyetlerine aykırılık içeren tüm işgal ve saldırıları suçtur ve bu nedenle yargılanması gerekmektedir.

This article is dedicated to the scientists, students, health workers, religious officials, journalists, babies, children and innocent civilians who lost their lives as a result of Israel's brutal, barbaric, inhumane and illegal attacks on universities, schools, hospitals, refugee camps, homes, mosques and churches in Gaza. Israel's attempt to expel more than two million

Gazans from their homes and lands is inhumane. All Israeli occupations and attacks that violate international law, human rights and freedoms are crimes and therefore Israel must be prosecuted.

هذه المقالة موجهة إلى العلماء والطلاب وعاملين في مجال الصحة ورجال الدين والصحفيين والرضع والأطفال والمدنيين الأبرياء الذين فقدوا حياتهم بسبب الهجمات الوحشية واللاإنسانية وغير القانونية التي شنتها إسرائيل على الجامعات والمدارس والمستشفيات ومخيمات اللاجئين والمنازل والجوامع والكنائس الموجودة في غزة. فما تريده إسرائيل من نفي وتهجير أكثر من مليوني فلسطيني من أراضيهم ومنازلهم هو أمر غير إنساني. إن كافة ما تفعله إسرائيل من هجمات تتنافى مع حقوق الإنسان والحريات والقانون الدولي هي جرائم ولهذا السبب يجب محاكماته

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Akkaya, Ümit Harun. *Bauman Sosyolojisinde Kader –Bir Kader Sosyolojisi Denemesi-*. İstanbul: İlahiyât Yayınları, 2022.
- Bauman, Zygmunt. *Akışkan Modern Dünyadan 44 Mektup*. çev. Pelin Sıral. İstanbul: Habitus Yayıncılık, 2014.
- Bauman, Zygmunt. *Akışkan Modern Toplumda Kültür*. çev. İhsan Çapçioğlu – Fatih Ömek. Ankara: Atıf Yayınları, 2015.
- Bauman, Zygmunt. *Ahlaki Körlük, Akışkan Modernlikte Duyarlılığın Yitimi*. çev. Akın Emre Pilgir İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2020.
- Bauman, Zygmunt. *Azınlığın Zenginliği Hepimizin Çıkarına Mıdır?* çev. Hakan Keser. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 3. Baskı, 2017.
- Bauman, Zygmunt. *Bireyselleşmiş Toplum*. çev. Yavuz Alogan. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 3. Baskı, 2015.
- Bauman, Zygmunt. *Cemaatler. Güvenli Olmayan Bir Dünyada Güvenlik Arayışı*. çev. Nurdan Soysal. İstanbul: Say Yayınları, 2016.
- Bauman, Zygmunt. *Etiğin Tüketiciler Dünyasında Bir Şansı Var mı?* çev. Funda Çoban - İnci Katırcı. Ankara: De Ki Basım Yayım, 2010.
- Bauman, Zygmunt. *Europe, An Unfinished Adventure*. United Kingdom: Polity Press, 2004.
- Bauman, Zygmunt. *İskarta Hayatlar: Modernite ve Safraları*. çev. Osman Yener. İstanbul: Can Yayınları, 2018.
- Bauman, Zygmunt. *Modernlik ve Müphemlik*. çev. İsmail Türkmen. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2014.
- Bauman, Zygmunt. *Ölümlülük, Ölümsüzlük ve Diğer Hayat Stratejileri*. çev. I. Ergüden. İstanbul: Versus Kitap, 2. Basım, 2012.
- Bauman, Zygmunt. *Özgürlük*. çev. Kübra Eren. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2. Basım, 2016.
- Bauman, Zygmunt. *Yasa Koyucular ile Yorumcular*. çev. Kemal Atakay. İstanbul: Metis Yayınları, 1996.
- Bauman, Zygmunt. *Yaşam Sanatı*. çev. Akın Sarı. İstanbul: Versus Kitap, 2011.
- Bauman, Zygmunt – Tester, Keith. *Zygmunt Bauman İle Söyleşiler*. çev. Mesut Hazır. Ankara: Heretik Yayınları, 2017.
- Demirel, Ayşe. “Hesse’nin Doğu Dinlerine Yaklaşımı”. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi* 53 (2016), 318-329.
- Groot, Kees De. “Three Types of Liquid Religion”. *Implicit Religion* 11/3 (2009), 277-296.
- Okumuş, Namık Kemal. “Ehl-i Kitap İlahiyatında İlahi Takdir Algısının Merkez Parametreleri Üzerine Bazı Tespitler”. *Kelam Araştırmaları* 11/1 (2013) 169-200.
- Okumuş, Namık Kemal. “Ezelî Yazgı Algısının Kadîm Telakkîleri”. *Marife* 14/2 (2014), 173-191.
- Parlatır, İsmail vd. *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 8. Basım, 1988.
- Parlatır, İsmail vd. *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 8. Basım, 1988.

